

Ceza Muhakemesi Şartları

Genel Olarak Ceza Muhakemesi Şartları

✓ **Kural:** Ceza muhakemesi şarta bağlı olarak yapılmaz.

► Suç işlendiğini herhangi bir yolla öğrenen soruşturma makamları harekete geçer ve suç iddiasını araştırır; bu iddia ciddi bulunursa soruşturmaya devam edilir.

► Sonuçta yeterli delil bulunursa kamu davası açılır, yargılama yapılır ve hüküm kurulur.

► **İstisna:** Bir soruşturmanın yürütülmesi, dava açılması ve yargılama yapılması, kısaca muhakemenin yürüyüşü, «belli şartların gerçekleşmesine» veya «belli engellerin bulunmamasına» bağlı olabilir.

Bir soruşturmanın yürütülmesi ve sonunda dava açılması veya açılmış olan bir davanın yargılanması,

- **bazı şartların gerçekleşmesine** veya
- **bazı engellerin bulunmamasına** bağlı ise,

ceza muhakemesi şartları

söz konusudur.

- **Muhakeme şartlarının kabul ediliş nedeni, şartın niteliğine göre değişmektedir.** Örneğin; suçtan zarar görenin iradesine önem vermek (şikayet), mahkemelerin iş yükünü hafifletmek, mağduru korumak (uzlaştırma).
- **Kanunlarda genellikle “muhakeme şartı” kavramına yer verilmez.** İstisnaları; Bankacılık Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu.
- **Ceza muhakemesi hukukunun birer kurumu olan muhakeme şartlarının mutlaka ceza muhakemesi kanunlarında yer alması gerekmemektedir.** Örneğin; şikayet, izin, talep gibi muhakeme şartları TCK’de yer alır.
- Nerede yer alırsa alsın, **muhakeme şartları ceza muhakemesi hukukunun esaslarına, ilkelerine tabidir.** Örneğin; zaman bakımından derhal uygulama ilkesi geçerlidir.

Ceza Muhakemesi Şartlarının Niteliği

Şarta bağlı olmayan muhakemede, suçun unsurları tamamlanınca muhakeme yapılması gerekmektedir.

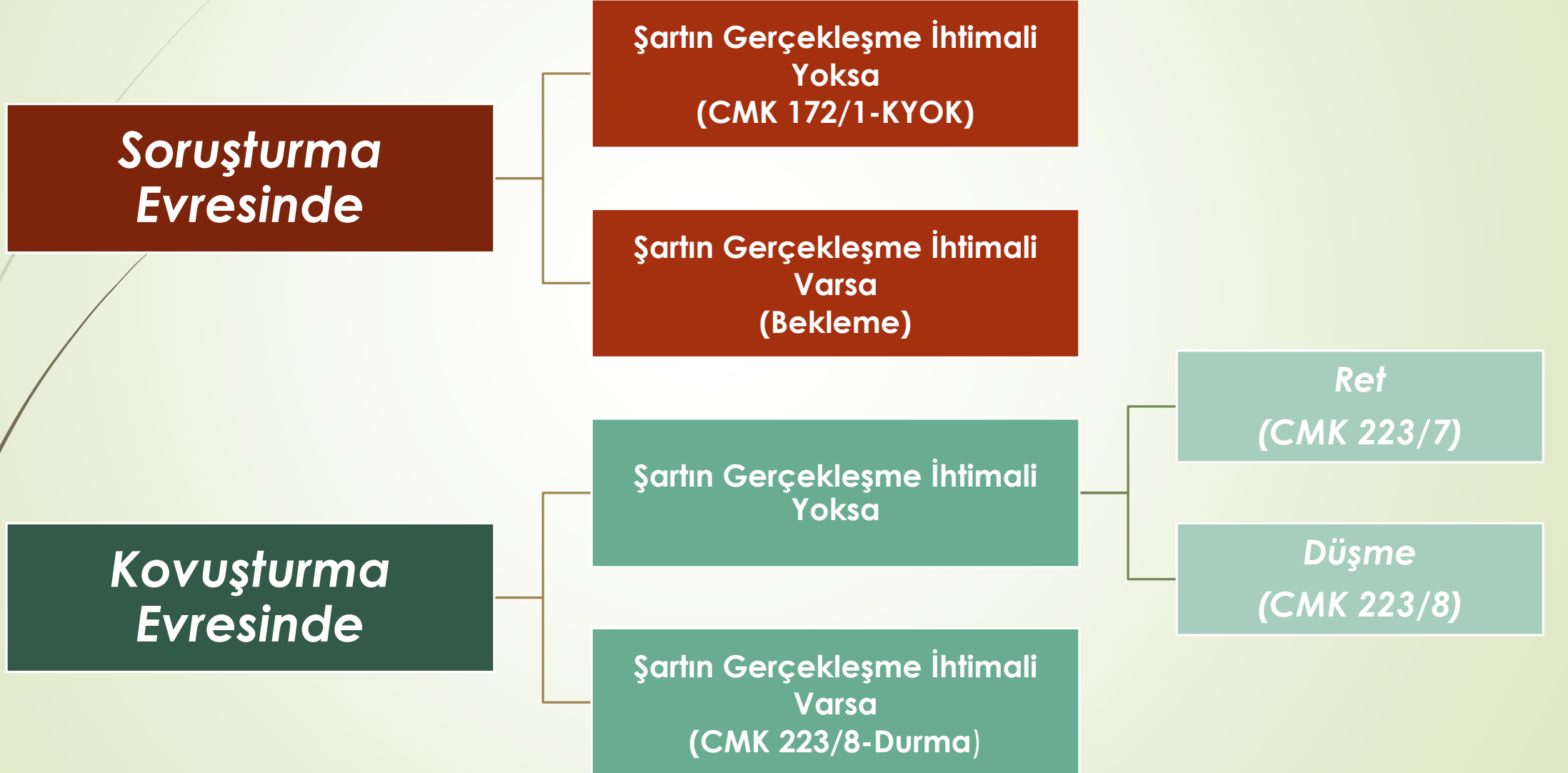
Şarta bağlı muhakemede, ayrıca şartın da gerçekleşmesi aranır. Muhakeme şartı gerçekleşmediği takdirde, muhakeme faaliyeti yapılamayacak ve dolayısıyla fail cezalandırılmayacaktır.

Ceza muhakemesi şartı, gerçekleşmediği takdirde, fiilin suç olmasına ve karşılığında faile ceza verilmesine değil; **sadece, muhakeme faaliyetinin yapılmasına engel olur.**

Ceza muhakemesi şartları, muhakeme hukuku kurumudurlar.

- Muhakeme yapılamaması dolayısıyla failin cezalandırılmaması sonucunu doğurmaları, muhakeme şartlarının maddi ceza hukuku kurumu sayılmalarını gerektirmez.
- Somut durumda failin cezalandırılmasını sağlamaları ya da buna engel olmaları nedeniyle, muhakeme şartlarının çift bünyesi olduğunu, dolayısıyla hem muhakeme hukuku hem de maddi ceza hukuku kurumu olduklarını kabul etmek de mümkün değildir.

Ceza Muhakemesi Şartlarının Sonuçları

Bazı Ceza Muhakemesi Şartları

1. Şikayet
2. Talep
3. Müracaat
4. İzin
5. Dokunulmazlığın Bulunmaması
6. Türkiye'de Bulunma
7. Kesin Hüküm Bulunmaması
8. Aynı Davaya Bakılmakta Olmaması
9. Sanığın Hazır Bulunması
10. Sanığın Akıl Hastası Olmaması
11. Bekletici Sorunun Çözümü
12. Ön ödeme
13. Uzlaşma

Şikayet

Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlardan zarar görenlerin, soruşturma ve kovuşturma yapılması ve failin cezalandırılması iradesini ortaya koymak suretiyle, yetkili makamlara yaptıkları başvuruya «şikayet» denir.

-
- Kural olarak suçlar re'sen soruşturulur ve kovuşturulur. Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlar istisnayı oluşturduklarından, **şikayet şartının kanunlarda açıkça gösterilmesi gerekmektedir.**
  - Şikayete bağlı soruşturma ve kovuşturma istisnayı oluşturduğundan, **suçtan zarar görme kavramı dar anlaşılmalıdır.** Dar anlamda suçtan zarar görme, suçtan doğrudan doğruya zarar görmeyi ifade eder.
  - Kurum olarak şikayet, **Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenmiştir.** (TCK m. 73)

Şikayet X ihbar

▪ ihbar

*Re'sen soruşturulan ve kovuşturulan suçlar **kim tarafından bildirilirse bildirilsin** ihbardır.*

*Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçların **suçtan zarar gören dışındaki kişiler tarafından bildirim**i de ihbardır.*

▪ Şikayet

*Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlarda sadece **suçtan zarar görenin bildirim**idir.*

-
- ✓ **Şikayet fiile ilişkindir.** TCK, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan suç hakkında şikayetten söz etmektedir (TCK m. 73/1).
  - ✓ Fail bilinmese dahi şikayette bulunulabilir.
  - ✓ Şikayetin fiile ilişkin olması, o fiille ilişkili bütün failer hakkında şikayette bulunulması anlamına gelir.
  - ✓ Faillerden bir kısmı hakkında şikayetçi olmak, diğer kısmı hakkında şikayetçi olmamak söz konusu değildir. Burada **«şikayetin bölünmezliği ve sirayeti»**nden söz edilir.

- ✓ Şikayetin bulunmaması **hem soruşturma hem kovuşturma yapılmasına engel olur** (TCK m. 73/1).
  - ✓ Şikayete bağlı bir suç ile re'sen soruşturulan ve kovuşturulan bir suçun birlikte işlenmesi.
- ✓ **Şikayetin süresi**, suçtan zarar gören fiil ve faili öğrendiği andan itibaren 6 ay içerisinde bu hakkını kullanmalıdır. Şikayet süresi bütün suçtan zarar görenler için ayrı ayrı hesaplanır (TCK m. 73/3).
- ✓ **Şikayet hakkı**, şahsa sıkı sıkıya bağlıdır ve yalnız hak sahibi bu hakkı kullanabilir.
  - ✓ Mümeyyiz olmayan zarar görenler için kanuni temsilcisi bu hakkı kullanabilir.

Şikayetten Feragat ve Vazgeçme

✓ **Feragat**, doğmuş, fakat henüz kullanılmamış şikayet hakkının, süresi içinde kullanılmayacağına açıklanmasıdır.

✓ Feragat, **tek taraflı irade açıklamasıdır.**

✓ **Vazgeçme**, yapılmış olan bir şikayetin geri alınmasıdır.

✓ TCK m. 73'de «geri alma» kavramı kullanılmamakta, «vazgeçme» kavramı ise geri alma anlamında kullanılmaktadır.

✓ Vazgeçme, **şüpheli veya sanığın kabulü halinde sonuç doğurur.**

✓ Vazgeçme ve feragat **birer kere mümkündür.**

Şikayetin Yapılabileceği Makamlar;

- **Şikayetin doğrudan doğruya yapılabileceği makamlar**, Cumhuriyet Başsavcılığı ve kolluktur.

(m. 158/1)

- **Dolaylı olarak şikayeti kabul edecek merciler,**

- Yurt içinde işlenen suçlar bakımından; valilik, kaymakamlık ve mahkemeler,

- Yurt dışında işlenen ve ülkede takibi gereken suçlar bakımından; elçilik veya konsolosluklardır.

(m. 158/2, 3)

CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

ŞİKÂyetçi ve Adresi :

T.C. Kimlik No :

vekilî (Varsa) :

Şikâyet Olunan ve Adresi :

vekilî (Varsa) :

Suç :

Suç Tarihi :

Açıklamalar :

Talep : Yukarıda izah edilen nedenlerden dolayı şikâyet edilen
..... hakkında soruşturma yapılarak cezalandırılması için kamu davası açılmasını
saygılarımla talep ederim. (Tarih)

Adı ve Soyadı

İmza

DELİLLER :

İSTANBUL CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

ŞİKÂyetçİ VE AdRESİ : M. B. – Adresi

T.C. KİMLİK NO : *****

VEKİLİ(Varsa) : Adı ve Soyadı

ŞİKÂyet OLUNAN VE AdRESİ: Ş. O. – Adresi (*BİLİNİYORSA)

VEKİLİ(Varsa) : Adı ve Soyadı - Adresi

SUC : Hakaret

SUC TARİHİ : .../.../20...

AÇIKLAMALAR :

- 1- Ş.O. ile işyerlerimiz bitişiktir ve yıllardan beri ~~dükkan~~ komşumuzdur. Dün yani .../.../20... günü saat 15:30 aralarında işyerimde bulunan çöpleri yine işyerimizin önünde bulunan ve Ş.O. ile ortak kullandığımız çöp bidonuna attım. Ancak işyerine girdikten sonra Ş.O. arkamdan bana hitaben "Buraya neden çöp atıyorsun şerefsiz, buraya bir daha çöp atarsan senin anamı ~~ayradım~~ sin-~~kaş~~ ederim" diyerek hakaret ve küfürler etmiştir.
- 2- Bana ~~alman~~ diğer ~~dükkan~~ komşularımızın önünde hakaret ve küfür eden Ş.O. yüzünden işyerine gidip gelmek benim için sıkıntılı bir durum haline geldi. Ş.O.'nun bundan böyle bu tür hareketler içerisine girmemesi amacıyla kendisinden ~~şikâyetçi~~ olmam gerektiğini düşündüm ve bu dilekçeyi yazmak zorunda kaldım. Ş.O.'dan ~~şikâyetçi~~ şikâyetçiyim.

TALEP : Yukarıda izah edilen nedenlerden dolayı ~~şikâyet~~ edilen Ş.O. hakkında soruşturma yapılarak cezalandırılması için kamu davası açılmasını saygılarımla talep ederim. (.../.../20...)

(Şikâyetçinin) Adı ve Soyadı
İmza

DELİLLER : 1- Tanık beyanları

2- Kamera kayıtları

Talep

- ✓ «**Talep**», bazı suçlar bakımından devletin resmi bir makamının şikayetidir.
- ✓ Talep halinde **Cumhuriyet savcısı iddianame düzenlemek zorundadır.**
- ✓ İadeyi gerektiren başka bir sebep bulunmadığı takdirde, **mahkeme, delilin dava açmak için yeterli olmadığı gerekçesiyle iddianameyi iade edemeyecektir.**
- ✓ Talepte bulunacak olan resmi makam, **genellikle Adalet Bakanıdır** (TCK m. 12/1, 3, 4; 13/2, 3).
- ✓ Resmi makamın talepte bulunabilmesi için **herhangi bir süre öngörülmemiştir.**
- ✓ Talebin **geri alınması söz konusu değildir.**

Müracaat

- ✓ Bazı suçlarda, belirli makamların veya yabancı devletin şikayette bulunmasına «**müracaat**» denir.
- ✓ Müracaat üzerine **Cumhuriyet savcısı dava açmak zorunda değildir.**
- ✓ İddianame ilgili **mahkeme tarafından, kabul edilebilirlik yönünden serbestçe değerlendirilir** (m. 174).
- ✓ Müracaatı **yabancı devletler de yapabilir.**
- ✓ Müracaat kural olarak **süreye tâbi değildir ve geri alınabilir.**
  - ✓ Sürenin istisnası; TCK m. 11/2.

İzin

- **«İzin»**, bazı suçlarda, kamusal iddia makamının sorması üzerine, yetkili resmi makamların, fail hakkında kamu davası açılmasında kamu yararı olup olmadığı yönünde yaptıkları irade açıklamasıdır.
- **İzin fiile ilişkindir**, bu nedenle iznin verilmesi ya da verilmemesi, suç ortaklarının tümü bakımından sonuç doğurur.
- İstisnaların dar yorumlanması kuralı gereğince kanunda aksi belirtilmedikçe **iznin geri alınmasından söz edilmemesi gerekir**.
- İzin vermeye yetkili makam çoğu zaman Adalet Bakanı veya Adalet Bakanlığı'dır.

Dokunulmazlığın Bulunmaması

- Yasama ve bakanlık dokunulmazlığı,
- Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanların dokunulmazlığı,
- Seçim dokunulmazlığı,
- Hakimlik, savcılık, avukatlık ve noterlik dokunulmazlığı,
- Askerlik dokunulmazlığı,
- Diplomatlık dokunulmazlığı.

Bu dokunulmazlıklar kalkmadan muhakeme yapılamaz.

Türkiye'de Bulunma

- ✓ Yabancı ülkede işlenen bazı suçlardan dolayı, vatandaş veya yabancı olan fail hakkında Türkiye'de yargılama yapılabilmesi için **failin Türkiye'de bulunması** bir muhakeme şartıdır.

Kesin Hüküm Bulunmaması

- ✓ Bir ceza muhakemesinin kesin hükümlerle sona ermesinden sonra, aynı konuda tekrar muhakeme yapılamaz. Dolayısıyla, aynı suçtan ötürü aynı kişi aleyhine birden fazla defa ceza davası açılmaz. Bu ilke, “**Non Bis in Idem**” kuralı olarak bilinir.
- ✓ Buna göre, aynı fiil nedeniyle aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm varsa, davanın reddine karar verilir (m. 223/7).

Non Bis in İdem

Fiilin Aynı
Olması

Kişinin Aynı
Olması

-
- ➔ **Non bis in idem**, kural olarak, **iç hukukta geçerlidir.**
  - ➔ **Milletlerarası ceza hukukunda istisna olarak kabul edilmektedir.** Ancak, Türkiye'nin taraf olduğu *Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesi* ile *Ceza Kovuşturmalarının Aktarılması Konusunda Avrupa Sözleşmesi*, non bis in idem kuralına milletlerarası ceza hukukunda da bazı hallerde geçerlilik tanımaktadırlar.

Taraf devletlerden birinde, bir kişi hakkında bir suçtan dolayı;

- a) soruşturma başlatılmış olması,
- b) soruşturma sonucunda dava açılmaması yönünde bir karar verilmiş olması,
- c) yargılama süreci devam etmesine rağmen henüz kişinin suçluluğunu tespit aşamasına gelinmemiş olması hallerinde,

non bis in idem kuralının milletlerarası geçerliliğinden söz edilemeyecektir. Dolayısıyla bu hallerde, aynı fiil dolayısıyla aynı kişi hakkında **diğer taraf devletler muhakeme yapabilirler.**

Bir taraf devlet mahkemesi tarafından;

- a) *kişinin suçluluğunun tespit edilmiş fakat henüz müeyyidesinin tayin edilmemiş olması,*
- b) *kişi hakkında beraat kararı verilmiş olması,*
- c) *kişi hakkında mahkumiyet kararı verilmiş olması hallerinde,*

bu kişi aynı suçtan dolayı diğer devlet mahkemelerinde hiçbir şekilde yargılanamaz.

- Ancak, mahkumiyet kararı verildiğinde, diğer devlet mahkemelerinde bu suçtan dolayı kişinin yargılanamaması için, *mahkumiyet kararının tamamen infaz edilmiş veya halen infaz ediliyor olması ya da mahkumiyet kararına konu olan cezanın affa veya zamanaşımına uğramış olması gerekmektedir.*

-
- Bir ceza muhakemesinin kesin hükümlerle sona ermesinden sonra, aynı konuda tekrar muhakeme yapılamaması ilkesinin **istisnası** bulunmaktadır: **Yeni olay veya yeni delil meydana çıkması hali**.
  - **Yeni olay veya yeni delil**, hükmün verildiği tarihte yargılama makamınca bilinmeyen olay veya delildir.

Aynı Davaya Bakılmakta Olmaması

- ✓ *Non bis in idem* ilkesinin bir diğer uygulama şekli olarak, aynı fiil ve aynı kişiyle ilgili olarak ancak bir defa dava açılabileceğinden, bu şekilde açılmış olan davaya bakılmakta olması, aynı davanın yeniden açılmasına engeldir.
- ✓ Yeni bir dava açılmış ise, birinci davadan haberdar olan mahkeme, ceza uyuşmazlığının derdest olması nedeniyle davanın reddine karar verecektir (CMK m. 223/7).

Sanığın Hazır Bulunması

- ✓ Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre, **sanık duruşmada hazır bulunmalıdır.** Duruşmada bulunmayan sanık hakkında *kural olarak duruşma yapılamaz* (CMK m. 193/1).
- ✓ Duruşmada hazır bulunmak, **sanık hakkında hem hak hem de yükümlüdür.**
- ✓ Hazır bulunma imkanı, dinlemeyi, talep etmeyi ve iddialarını destekleyecek olay ve olguları ileri sürmeyi içerir.

Saniğın Yokluğu Halleri

**Saniğın
Gaip
Olması**
(CMK m.
244)

**Saniğın
Kaçak
Olması**
(CMK m.
247-248)

**Mahkemededen
Uzaklaşma**
(CMK m. 194)

**Yoklukta
Duruşma
Yapılabilen
Haller**
(CMK m.
195)

**Duruşmadan
Bağışık
Tutulma**
(CMK m.
196)

**Saniğın
Duruşmadan
Çıkarılması**
(CMK m.
200)

Saniğın Akıl Hastası Olmaması

Akıl Hastası Sanık

Suç İşlendiği Anda
(TCK m. 32)

Suç İşlendikten
Sonra

Bekletici Sorunun Çözümü

- **Yüklenen suçun ispatı, ceza mahkemelerinden başka bir mahkemenin görev alanına giren bir sorunun çözümüne bağlı ise;** ceza mahkemesi bu sorunla ilgili olarak görevli mahkemede dava açılması veya açılmış davanın sonuçlanması ile ilgili olarak **bekletici sorun kararı verebilir** (m. 218/1).
- Hatta bazen bekletici sorun yapılması mecburiyeti bulunmaktadır (Anayasa m. 152).

Önödeme

- Bazı suçların soruşturulması veya kovuşturulması, önödemenin yerine getirilmesi halinde devam etmemektedir (TCK m. 75). Böylece, bu suçlarda önödemenin yerine getirilmesi bir soruşturma veya kovuşturmayı sona erdirmektedir.
- Önödeme bakımından **muhakeme şartı olan husus**, önödemeye tabi olan suçların soruşturulması sırasında önödeme usulünün denenmemiş olmasıdır.

Uzlaştırma

- Asıl olarak soruşturma bakımından, istisnai hallerde ise kovuşturma bakımından öngörölmüş bulunan uzlaştırma, CMK'nın 253 ve devamı maddelerinde yer alan yeni bir ceza muhakemesi kurumudur.
- Uzlaştırma bakımından **muhakeme şartı olan husus**, tıpkı önödemedede olduğu gibi, uzlaştırmaya tabi olan suçların soruşturulması sırasında uzlaştırma sürecinin denenmemiş olmasıdır.

Uzlaştırma (CMK
m. 253 vd.)

Uzlaştırma
Kapsamında Yer
Alan Suçlar

Takibi Şikayete
Bağlı Suçlar

Kanunlarda
Uzlaştırmaya Tâbi
Olduğu Belirtilen
Suçlar

Uzlaştırma
Kapsamında Yer
Almayan Suçlar

Cinsel
Dokunulmazlığa
Karşı Suçlar

UZLAŞTIRMA RAPORU ÖRNEĞİ

EK-3

Uzlaştırma No :
Cumhuriyet Başsavcılığı Soruşturma No :
Mahkeme Esas No :
Uzlaştırma konusu suç / suçlar :
Uzlastırmacının :
Adı ve Soyadı :
Sicil Numarası :
İletişim Adresi :
Görevlendirme tarihi :
Dosya içindeki belgelerin birer örneğinin verildiği / Uzlaştırma süresinin başladığı tarih :
Uzlaşma teklif tarihi :
Ek süre verilme tarihi ve süresi :
Süphelinin / Sanığın / Kanunî temsilcisinin :
Adı ve Soyadı :
T.C. kimlik numarası :
Adresi :
Müdafinin :
Adı ve Soyadı :
T.C. kimlik numarası :
Adresi :
Kayıtlı olduğu baro ve sicil numarası :
Mağdur/Katılan / Suçtan zarar görenin / Kanunî temsilcisinin :
Adı ve Soyadı :
T.C. kimlik numarası :
Adresi :
Vekilin :
Adı ve Soyadı :
T.C. kimlik numarası :
Adresi :
Kayıtlı olduğu baro ve sicil numarası :
Tercümanın :
Adı ve Soyadı :

T.C. kimlik numarası :
Adresi :
Taraflardan biri yabancı ülkede oturuyorsa Türkiye'de göstereceği ikametgâhı :
Taraflardan biri yabancı ve Türkiye'de göstereceği bir ikametgâhı yok ise ülkesindeki ikametgâhı :
Raporun düzenlendiği yer ve tarihi :
Uzlaştırma süresi : ( ) Gün
Uzlaştırma sonucu :

Tarafların üzerinde anlaştıkları edim, edimin yerine getirilme şekli ve zamanı:

Uzlastırmanın başarısızlıkla sonuçlanması hâlinde nedenleri:

İmzalar

Süpheli / Sanık :

Mağdur / Katılan :

Suçtan zarar gören :

Müdafi :

Vekil :

Kanunî temsilci :

Uzlastırmacı :

ONAY ŞERHİ

Tarih, mühür ve imza
Cumhuriyet Savcısı / Hâkim

ONAYLAMAMA GEREKÇESİ:

Tarih, mühür ve imza
Cumhuriyet Savcısı / Hâkim

Seri Muhakeme Usulü

- Seri muhakeme usulü, 17.10.2019 tarihli ve 7188 sayılı Kanunla, 1 Ocak 2020 tarihinden itibaren uygulanmak üzere özel bir muhakeme usulü olarak düzenlenmiştir.
- CMK m. 250'de yer alan seri muhakeme usulünde, maddede sayılan suçların soruşturması sırasında, şüphelinin sorumluluğu kabul etmesi halinde, muhakemenin genel esaslara göre yürütülmesi yerine daha basit bir usulle sonuçlandırılması söz konusu olmaktadır.
- Seri muhakeme usulü bakımından muhakeme şartı olan husus, tıpkı önödeme ve uzlaştırmada olduğu gibi, bu usule tabi olan suçların soruşturulması sırasında seri muhakeme usulünün denenmemiş olmasıdır. Nitekim CMK'nın 174/1-c maddesine 7188 sayılı Kanunla eklenen hükme göre, seri muhakeme usulüne tabi suçlarda bu usulün uygulanmaması iddianamenin iadesi sebebidir.
- Bu kapsamdaki suçlarda, soruşturma evresinde seri muhakeme usulü girişimi başarısız olmadıkça iddianame kabul edilmemekte ve bir sonraki evre olan kovuşturma evresine geçilememektedir.